PUNJAB POLICE • PSSSB • PUNJAB PCS • GOVERNMENT EXAMS

HOUSE OF ASPIRANTS

ਆਧੁਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ

ਅਧਿਆਇ 1

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਯੂਰਪੀਅਨਾਂ ਦਾ ਆਗਮਨ

Prepared by someone who has already achieved what you are preparing for.

WEBSITE	EDITION	LANGUAGE
houseofaspirants.in	October 2026	Punjabi & English

House of Aspirants

Punjab's bilingual exam-preparation platform

houseofaspirants.in

Welcome, Aspirant

Thank you for choosing **House of Aspirants**. These notes are written for every serious government-exam aspirant: **exam-oriented, easy to understand and free**.

> *"Prepared by someone who has already achieved what you are preparing for."*

HOW TO GET THE MOST FROM THESE NOTES

1 Read
Go through the chapter once and mark the points that are new to you.

2 Practise
Attempt this chapter's MCQ quiz on houseofaspirants.in.

3 Revise
Check previous year questions on the topic and revise your marked points.

Visit Our Website

- Bilingual notes: Punjabi & English
- Daily quiz & chapter-wise MCQs
- Monthly current affairs
- 10+ years of previous year papers
- Progress tracking

Scan to visit

www.houseofaspirants.in

Join Our Telegram Channel

- Latest notes, first
- Daily updates
- Exam notifications
- Weekly PDFs
- Live guidance sessions

Scan to join

t.me/HouseOfAspirant

Keep Learning. Keep Growing. Keep Achieving.

Team House of Aspirants

© 2026 House of Aspirants. These notes are for educational purposes only. Reproduction, redistribution or commercial use without permission is prohibited.

ਅਧਿਆਇ 1

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਯੂਰਪੀਅਨਾਂ ਦਾ ਆਗਮਨ

ਆਧੁਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ · House of Aspirants

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ

- ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗਾਲੀ (The Portuguese in India)
- ਡੱਚ (ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੂਜੇ ਯੂਰਪੀਅਨ)
- ਅੰਗਰੇਜ਼ (ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਤੀਜੇ ਯੂਰਪੀਅਨ)
- ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ (ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਆਖ਼ਰੀ ਯੂਰਪੀਅਨ)

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗਾਲੀ (The Portuguese in India)

ਯੂਰਪ ਨੇ ਜਹਾਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਫ਼ਰ (navigation) ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ। ਭਾਰਤ ਤੱਕ ਸਮੁੰਦਰੀ ਰਸਤਾ ਲੱਭਣਾ **ਪੁਰਤਗਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸ ਹੈਨਰੀ (Prince Henry of Portugal)** ਦਾ ਜਨੂੰਨ ਬਣ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ **"ਨੈਵੀਗੇਟਰ" (the Navigator)** ਦਾ ਉਪਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਵਾਸਕੋ ਡੀ ਗਾਮਾ (ਸਮੁੰਦਰੀ ਰਸਤੇ ਭਾਰਤ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਯੂਰਪੀਅਨ)

- ਵਾਸਕੋ ਡੀ ਗਾਮਾ (Vasco da Gama) ਦੇ ਤਿੰਨ ਜਹਾਜ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ **ਅਬਦੁਲ ਮਜੀਦ (Abdul Majid)** ਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਗੁਜਰਾਤੀ ਮਲਾਹ ਨੇ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਇਆ, **ਮਈ 1498 ਵਿੱਚ ਕਾਲੀਕਟ (Calicut)** ਪਹੁੰਚੇ।
- ਕਾਲੀਕਟ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਕ **ਜ਼ਮੋਰਿਨ (Zamorin)** ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ।
- **1500** ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਪੁਰਤਗਾਲੀ, **ਪੇਡਰੋ ਅਲਵਾਰੇਜ਼ ਕਬਰਾਲ (Pedro Alvarez Cabral)**, ਮਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਲੀਕਟ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਕੇ ਕਾਲੀਕਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫ਼ੈਕਟਰੀ (ਵਪਾਰਕ ਕੋਠੀ) ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ।
- ਵਾਸਕੋ ਡੀ ਗਾਮਾ **1501** ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਭਾਰਤ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ **ਕੰਨਾਨੋਰ, ਕਾਲੀਕਟ ਅਤੇ ਕੋਚੀਨ (Cannanore, Calicut, Cochin)** ਵਿੱਚ ਵਪਾਰਕ ਫ਼ੈਕਟਰੀਆਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਜੋ ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਪਾਰਕ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਏ।

ਫ੍ਰਾਂਸਿਸਕੋ ਡੀ ਅਲਮੀਡਾ (Francisco de Almeida)

- ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ **ਪਹਿਲਾ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਗਵਰਨਰ** ਸੀ।
- ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ ਸੀ।
- ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨੀਤੀ **"ਨੀਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨੀਤੀ" (Blue Water Policy) (ਕਾਰਟਾਜ਼ ਪ੍ਰਣਾਲੀ – cartaze system)** ਸੀ।

ਅਲਫ਼ੌਂਸੋ ਡੀ ਅਲਬੁਕਰਕ (Alfonso de Albuquerque)

- ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਗਵਰਨਰ ਅਲਬੁਕਰਕ **ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਸਲ ਸੰਸਥਾਪਕ** ਸੀ।
- ਉਸ ਨੇ **1510 ਵਿੱਚ ਬੀਜਾਪੁਰ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਗੋਆ (Goa)** ਖੋਹ ਲਿਆ। ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਮੁੱਖ ਬੰਦਰਗਾਹ ਗੋਆ, "ਸਿਕੰਦਰ ਮਹਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯੂਰਪੀਅਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਭਾਰਤੀ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਟੁਕੜਾ" ਬਣ ਗਿਆ।
- ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਨੇ ਗੋਆ ਵਿੱਚ **ਤੰਬਾਕੂ ਅਤੇ ਕਾਜੂ** ਵਰਗੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ।
- ਅਲਬੁਕਰਕ ਨੇ "ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੀ ਨੀਤੀ" (the policy of Imperialism) ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ।

ਨੀਨੋ ਡਾ ਕੁਨਹਾ (Nino da Cunha)

ਨੀਨੋ ਡਾ ਕੁਨਹਾ **ਨਵੰਬਰ 1529** ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਬਣਿਆ। ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ (headquarters) **ਕੋਚੀਨ ਤੋਂ ਗੋਆ** ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ।

ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਰਾਜ (The Portuguese State)

- ਵਾਸਕੋ ਡੀ ਗਾਮਾ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੱਟੀ ਹਿੱਸੇ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੇਠ ਆ ਗਏ।
- ਪੂਰਬੀ ਤੱਟ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ **ਸੈਨ ਥੋਮ (San Thome)** (ਚੇਨਈ ਵਿੱਚ) ਅਤੇ **ਨਾਗਾਪਟਨਮ (Nagapatnam)** (ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ) ਵਿਖੇ ਫ਼ੌਜੀ ਚੌਕੀਆਂ ਅਤੇ ਬਸਤੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ।
- ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ **ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਯੂਰਪੀਅਨ** ਸਨ ਅਤੇ **ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਖ਼ਰੀ** ਵੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ **1961 ਵਿੱਚ ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਊ** ਵਾਪਸ ਲਏ।

ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਦਾ ਪਤਨ (Decline of the Portuguese)

- **1608** ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਕੈਪਟਨ **ਵਿਲੀਅਮ ਹਾਕਿੰਸ (William Hawkins)** ਆਪਣੇ ਜਹਾਜ਼ *ਹੈਕਟਰ (Hector)* ਰਾਹੀਂ ਸੂਰਤ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਰਾਜੇ **ਜੇਮਜ਼ ਪਹਿਲੇ (James I)** ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ **ਜਹਾਂਗੀਰ** ਲਈ ਲਿਆਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੀ।
- ਹਾਕਿੰਸ ਤੁਰਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ Rs 30,000 ਤਨਖ਼ਾਹ ਨਾਲ **400 ਦਾ ਮਨਸਬਦਾਰ** ਬਣਾਇਆ।
- ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਪਾਰਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਏ।
- **ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ** ਦੇ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਨੇ ਮੁਗ਼ਲ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਫ਼ਾਇਦੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਗੁਆ ਦਿੱਤੇ।

ਸਾਰ: ਪੁਰਤਗਾਲੀ (Summary: The Portuguese)

1498	ਵਾਸਕੋ ਡੀ ਗਾਮਾ ਕਾਲੀਕਟ ਪਹੁੰਚਿਆ; ਜ਼ਮੋਰਿਨ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਵਾਗਤ
1503	ਕੋਚੀਨ ਵਿਖੇ ਪਹਿਲਾ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ
1505	ਕੰਨਾਨੋਰ ਵਿਖੇ ਦੂਜਾ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ
1509	ਗਵਰਨਰ ਫ੍ਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਲਮੀਡਾ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ, ਮਿਸਰ ਅਤੇ ਜ਼ਮੋਰਿਨ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਬੇੜੇ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ
1510	ਅਲਬੁਕਰਕ ਨੇ ਬੀਜਾਪੁਰ ਤੋਂ ਗੋਆ ਖੋਹਿਆ
1530	ਗੋਆ ਨੂੰ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ
1559	ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਨੇ ਦਮਨ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ
1612	ਸੂਰਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਹੱਥੋਂ ਗੁਆਇਆ
1663	ਡੱਚਾਂ ਨੇ ਮਾਲਾਬਾਰ ਤੱਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਜਿੱਤ ਲਏ

ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੁਝਾਅ (EXAM TIP)

ਆਉਣ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਯਾਦ ਰੱਖੋ: **ਪੁਰਤਗਾਲੀ → ਡੱਚ → ਅੰਗਰੇਜ਼ → ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ**। ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਏ (1961)।

ਡੱਚ (ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੂਜੇ ਯੂਰਪੀਅਨ)

- **ਕੋਰਨੇਲਿਸ ਡੀ ਹਾਊਟਮੈਨ (Cornelis de Houtman) 1596** ਵਿੱਚ ਪੂਰਬ (ਸੁਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਬੈਂਟਮ) ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਡੱਚ ਸੀ।
- **1602** ਵਿੱਚ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਦੀ ਸਟੇਟਸ-ਜਨਰਲ (States-General) ਨੇ ਕਈ ਵਪਾਰਕ ਕੰਪਨੀਆਂ (ਲਗਭਗ 96) ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ **ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਦੀ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ** ਬਣਾਈ। ਇਹ ਕੰਪਨੀ ਜੰਗ ਲੜ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਸੰਧੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਇਲਾਕੇ ਲੈ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।
- ਡੱਚਾਂ ਨੇ **1605** ਵਿੱਚ **ਮਸੂਲੀਪਟਨਮ (Masulipatnam)** (ਆਂਧਰਾ) ਵਿਖੇ ਆਪਣੀ **ਪਹਿਲੀ ਫ਼ੈਕਟਰੀ** ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ।
- ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਪਾਰਕ ਵਸਤਾਂ **ਰੇਸ਼ਮ, ਕਪਾਹ, ਨੀਲ, ਚੌਲ ਅਤੇ ਅਫ਼ੀਮ** ਸਨ।
- ਲੰਬੇ ਟਕਰਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ **1667** ਵਿੱਚ ਡੱਚਾਂ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦਾਅਵੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ, ਅਤੇ ਡੱਚ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਦੇ ਵੱਧ ਲਾਭਦਾਇਕ ਵਪਾਰ ਉੱਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਹਟ ਗਏ।

- ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ **ਨਵੰਬਰ 1759 ਵਿੱਚ ਹੁਗਲੀ (ਬੇਦਾਰਾ) ਦੀ ਲੜਾਈ (Battle of Hooghly/Bedara)** ਵਿੱਚ ਡੱਚਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਡੱਚ ਇੱਛਾਵਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕਰਾਰੀ ਸੱਟ ਸੀ।
- ਡੱਚਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਮਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਵਪਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ (ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਤੀਜੇ ਯੂਰਪੀਅਨ)

- **1599** ਵਿੱਚ **"ਮਰਚੈਂਟ ਐਡਵੈਂਚਰਰਜ਼" (Merchant Adventurers)** ਨਾਂ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਬਣਾਈ।
- **31 ਦਸੰਬਰ, 1600** ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਣੀ **ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਪਹਿਲੀ (Elizabeth I)** ਨੇ ਇਸ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਪਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਚਾਰਟਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ "Governor and Company of Merchants of London trading into the East Indies" ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।
- **1609** ਵਿੱਚ ਕੈਪਟਨ ਵਿਲੀਅਮ ਹਾਕਿੰਸ ਨੂੰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੋਂ ਵਪਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲੇ। ਪਹਿਲੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਫ਼ੈਕਟਰੀ **1613 ਵਿੱਚ ਸੂਰਤ** ਵਿਖੇ **ਥਾਮਸ ਐਲਡਵਰਥ (Thomas Aldworth)** ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ।
- **ਬੰਬਈ:** ਪੁਰਤਗਾਲ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ **1662** ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ **ਚਾਰਲਸ ਦੂਜੇ (Charles II)** ਨੂੰ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਕੈਥਰੀਨ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦਾਜ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਦਿੱਤਾ। **1668** ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਸਿਰਫ਼ ਦਸ ਪੌਂਡ ਸਾਲਾਨਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। **ਜੈਰਲਡ ਔਂਗੀਅਰ (Gerald Aungier)** ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗਵਰਨਰ ਬਣਿਆ।
- **ਸੁਨਹਿਰੀ ਫ਼ਰਮਾਨ (Golden Farman, 1632):** ਗੋਲਕੁੰਡਾ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੋਰ ਬਿਹਤਰ ਕੀਤੀ।
- **ਬੰਗਾਲ: 1651** ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ (ਗਵਰਨਰ) **ਸ਼ਾਹ ਸ਼ੁਜਾ** ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚੁੰਗੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ Rs 3,000 ਸਾਲਾਨਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਏਜੰਟ ਅਤੇ ਗਵਰਨਰ **ਵਿਲੀਅਮ ਹੈੱਜਜ਼ (William Hedges)** ਨੇ ਹੁਗਲੀ ਵਿੱਚ ਫ਼ੈਕਟਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ।
- **ਕਲਕੱਤਾ: 1698** ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ Rs 1,200 ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਪਿੰਡਾਂ — **ਸੁਤਾਨੁਤੀ, ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਕਾਲੀਕਾਤਾ** (ਕਾਲੀਘਾਟ) — ਦੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਲੈ ਲਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਸਤੀ ਨੂੰ **1700 ਵਿੱਚ ਫ਼ੋਰਟ ਵਿਲੀਅਮ (Fort William)** ਵਜੋਂ ਕਿਲ੍ਹਾਬੰਦ ਕੀਤਾ।
- **ਵਿਰੋਧੀ ਕੰਪਨੀ:** 1688 ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧੀ ਕੰਪਨੀ ਬਣੀ। ਇਸ ਨੇ ਵਪਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰ ਲੈਣ ਲਈ **ਸਰ ਵਿਲੀਅਮ ਨੌਰਿਸ (Sir William Norris)** ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਦੂਤ ਵਜੋਂ ਭੇਜਿਆ (ਜਨਵਰੀ 1701 – ਅਪ੍ਰੈਲ 1702)।
- **1708** ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਕੰਪਨੀਆਂ **"United Company of Merchants of England Trading to the East Indies"** ਵਜੋਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਕੰਪਨੀ 1858 ਤੱਕ ਚੱਲੀ।

ਫ਼ੱਰੁਖ਼ਸੀਅਰ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ (Farrukhsiyar's Farmans)

1715 ਵਿੱਚ **ਜੌਨ ਸਰਮਨ (John Surman)** ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਿਸ਼ਨ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ **ਫ਼ੱਰੁਖ਼ਸੀਅਰ** ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ **ਬੰਗਾਲ, ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ** ਵਿੱਚ ਕੀਮਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ **"ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਮੈਗਨਾ ਕਾਰਟਾ" (Magna Carta of the Company)** ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰ: ਅੰਗਰੇਜ਼ (Summary: The English)

1600 ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਈ

1609 ਵਿਲੀਅਮ ਹਾਕਿੰਸ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ

1611 ਕੈਪਟਨ ਮਿਡਲਟਨ ਨੂੰ ਸੂਰਤ ਦੇ ਮੁਗ਼ਲ ਗਵਰਨਰ ਤੋਂ ਉੱਥੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲੀ

1613 ਸੂਰਤ ਵਿਖੇ ਸਥਾਈ ਫ਼ੈਕਟਰੀ (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਫ਼ੈਕਟਰੀ)

1615 ਰਾਜਾ ਜੇਮਜ਼ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਰਾਜਦੂਤ ਸਰ ਥਾਮਸ ਰੋ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ

1616 ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਫ਼ੈਕਟਰੀ, ਮਸੂਲੀਪਟਨਮ ਵਿਖੇ

1632 ਗੋਲਕੁੰਡਾ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਫ਼ਰਮਾਨ

1633 ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਫ਼ੈਕਟਰੀ, ਹਰੀਹਰਪੁਰ, ਬਾਲਾਸੋਰ (ਓਡੀਸ਼ਾ) ਵਿਖੇ

1662 ਬ੍ਰੈਗਾਂਜ਼ਾ ਦੀ ਕੈਥਰੀਨ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਚਾਰਲਸ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦਾਜ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਮਿਲਿਆ

1717 ਫ਼ੱਰੁਖ਼ਸੀਅਰ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ (ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਮੈਗਨਾ ਕਾਰਟਾ) ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਪਾਰਕ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ

ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ (ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਆਖ਼ਰੀ ਯੂਰਪੀਅਨ)

- ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਵਪਾਰ ਲਈ ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਆਖ਼ਰੀ ਯੂਰਪੀਅਨ ਸਨ।
- **ਲੂਈ ਚੌਦ੍ਹਵੇਂ (Louis XIV)** ਦੇ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀ **ਕੋਲਬਰਟ (Colbert)** ਨੇ **1664** ਵਿੱਚ **Compagnie des Indes Orientales** (ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ।
- ਪਹਿਲੀ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਫ਼ੈਕਟਰੀ **1668 ਵਿੱਚ ਸੂਰਤ ਵਿਖੇ ਫ੍ਰਾਂਸਵਾ ਕੈਰਨ (Francois Caron)** ਨੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ।
- ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਨੇ **1674** ਵਿੱਚ **ਪਾਂਡੀਚੇਰੀ (Pondicherry)** ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। **ਫ੍ਰਾਂਸਵਾ ਮਾਰਟਿਨ (Francois Martin)** ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਬਣ ਗਿਆ।
- ਡੱਚਾਂ ਅਤੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜੰਗ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਰਿਜ਼ਵਿਕ ਦੀ ਸੰਧੀ (Treaty of Ryswick) (ਸਤੰਬਰ 1697) ਨੇ ਪਾਂਡੀਚੇਰੀ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।
- **ਡੂਪਲੇ (Dupleix) 1742** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਗਵਰਨਰ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਐਂਗਲੋ-ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਟਕਰਾਅ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ **ਕਰਨਾਟਕ ਯੁੱਧ (Carnatic Wars)** ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਹਾਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ।

ਕਰਨਾਟਕ ਯੁੱਧ (ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਨਾਮ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ)

ਯੁੱਧ	ਸਮਾਂ	ਮੁੱਖ ਤੱਥ
ਪਹਿਲਾ ਕਰਨਾਟਕ ਯੁੱਧ	1740–48	ਏਕਸ-ਲਾ-ਸ਼ੈਪੇਲ ਦੀ ਸੰਧੀ (Treaty of Aix-La-Chapelle) ਨਾਲ ਖ਼ਤਮ ਹੋਇਆ। ਡੂਪਲੇ ਨੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ।
ਦੂਜਾ ਕਰਨਾਟਕ ਯੁੱਧ	1749–54	ਡੂਪਲੇ ਅਤੇ ਰੌਬਰਟ ਕਲਾਈਵ (Robert Clive) ਵਿਚਕਾਰ ਲੜਿਆ ਗਿਆ। ਪਾਂਡੀਚੇਰੀ ਦੀ ਸੰਧੀ (ਗੋਡੇਹਿਊ ਦੀ ਸੰਧੀ – Treaty of Godeheu) ਨਾਲ ਖ਼ਤਮ ਹੋਇਆ।
ਤੀਜਾ ਕਰਨਾਟਕ ਯੁੱਧ	1758–63	ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਵਾਂਡੀਵਾਸ਼ ਦੀ ਲੜਾਈ (Battle of Wandiwash) ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ। ਕਾਊਂਟ ਡੀ ਲਾਲੀ (Count de Lally) ਨੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਸੰਧੀ (Treaty of Paris, 1763) ਨਾਲ ਖ਼ਤਮ ਹੋਇਆ।

- **ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਸੰਧੀ (1763)** ਅਧੀਨ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖ਼ਲ ਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ।
- ਅੰਗਰੇਜ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਯੂਰਪੀਅਨ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣ ਗਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਡੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ **ਬੇਦਾਰਾ ਦੀ ਲੜਾਈ (1759)** ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

> **ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੁਝਾਅ (EXAM TIP)**
> **ਵਾਂਡੀਵਾਸ਼ ਦੀ ਲੜਾਈ** (ਤੀਜਾ ਕਰਨਾਟਕ ਯੁੱਧ) ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। **ਏਕਸ-ਲਾ-ਸ਼ੈਪੇਲ** ਦੀ ਸੰਧੀ (ਪਹਿਲਾ ਯੁੱਧ), **ਪਾਂਡੀਚੇਰੀ** ਦੀ ਸੰਧੀ (ਦੂਜਾ ਯੁੱਧ) ਅਤੇ **ਪੈਰਿਸ** ਦੀ ਸੰਧੀ (ਤੀਜਾ ਯੁੱਧ) ਵਿੱਚ ਉਲਝਣ ਨਾ ਪਾਓ।

ਤੁਰੰਤ ਦੁਹਰਾਈ (QUICK REVISION)

ਅਧਿਆਇ 1 ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ

1. ਵਾਸਕੋ ਡੀ ਗਾਮਾ ਮਈ 1498 ਵਿੱਚ ਅਬਦੁਲ ਮਜੀਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨਾਲ ਕਾਲੀਕਟ ਪਹੁੰਚਿਆ; ਜ਼ਮੋਰਿਨ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ।
2. ਅਲਮੀਡਾ ਪਹਿਲਾ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਗਵਰਨਰ ਸੀ (ਨੀਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨੀਤੀ); ਅਲਬੁਕਰਕ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਸਲ ਸੰਸਥਾਪਕ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ 1510 ਵਿੱਚ ਗੋਆ ਜਿੱਤਿਆ।
3. ਨੀਨੋ ਡਾ ਕੁਨਹਾ ਨੇ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੋਚੀਨ ਤੋਂ ਗੋਆ ਬਦਲੀ; ਭਾਰਤ ਨੇ 1961 ਵਿੱਚ ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਊ ਵਾਪਸ ਲਏ।
4. ਡੱਚਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਫ਼ੈਕਟਰੀ ਮਸੂਲੀਪਟਨਮ (1605) ਵਿਖੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬੇਦਾਰਾ (1759) ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਗਏ।
5. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ 31 ਦਸੰਬਰ 1600 ਨੂੰ ਚਾਰਟਰ ਮਿਲਿਆ; ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਫ਼ੈਕਟਰੀ ਸੂਰਤ (1613) ਵਿਖੇ ਸੀ।
6. ਬੰਬਈ ਚਾਰਲਸ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦਾਜ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ (1662) ਅਤੇ 1668 ਵਿੱਚ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ।
7. ਫ਼ੋਰਟ ਵਿਲੀਅਮ (ਕਲਕੱਤਾ) ਨੂੰ ਸੁਤਾਨੁਤੀ, ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਕਾਲੀਕਾਤਾ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ 1700 ਵਿੱਚ ਕਿਲ੍ਹਾਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
8. ਫ਼ੱਰੁਖ਼ਸੀਅਰ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ (1717) ਨੂੰ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਮੈਗਨਾ ਕਾਰਟਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
9. ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਕੰਪਨੀ 1664 ਵਿੱਚ ਬਣੀ; ਪਾਂਡੀਚੇਰੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1674 ਵਿੱਚ ਹੋਈ।
10. ਤਿੰਨ ਕਰਨਾਟਕ ਯੁੱਧਾਂ ਨੇ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ; ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਸੰਧੀ (1763) ਨੇ ਤੀਜਾ ਯੁੱਧ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ।